

B R A N K O C E S T N I K

DOLINA ZVEZD

ROMAN O LETU 1945

1851

B R A N K O C E S T N I K

D O L I N A
Z V E Z D

ROMAN O LETU 1945

Prevodi v kočevarščino
Johanes Hans Jaklitsch
in **Helena Jaklitsch**

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

*Non hic, si calami centuin sint, oraque ceutuin
Moeroris miniinam possem describere partem.*

Ko imel bi peres čez sto in toliko jezikov,
del le najmanjši bi te nezgode opisati mogel.

Ivan Jurij Hauptmanič
hajdinski župnik
leta 1682

PROLOG

ŠKABRIJEL

Hiške panonskega videza je po severni strani oblivala manjša reka z ribami in raki. Proti jugu, takoj za skednji, so se razgrinjale rodovitne ravne njive, ne predolge. Bližnje obzorje je zapirala dremava kita gozdnatih hribčkov, vaškim fantičem ljubo zakotje. Še dlje stran so se širile Haloze, proti zahodu Boč, bolj tja Pohorje. Vasici so rekli Poljance, bistri rečici Polskava. Uradno je kraj spadal pod Sveti Vid niže Ptuja. Poljančani so v šolo hodili na Sela, k božji službi in v trgovino pa k Svetemu Lovrencu na Dravskem polju.

Ponedeljek se je naredil, a drugačen od običajnih ponedeljkov. Vas si je oddahnila od žetve in se veselila prihodnjega kruha, poljedelce so čakala manj napeta opravila visokega poletja.

Pred skromno, s slamo krito kmetijo je skakljaj kratkokljuni ptiček, s hlevskega praga so ga opazovale mačje oči. Skozi skedenj je na dvorišče prišla nizka moška postava s klobukom – gospodar Ignac. Vrnil se je iz gozda, nosil je za pol predpasnika dišečih gob, predvsem lisičk. Postal je, želel si je ogledati pernatega gosta, ki je s trate sfrlel na klopco pod lipo. Aha, ščinkavec je, najbrž smrekov kalin.

Tedaj je na vasi grdo zahrumelo. Rdečeglavi ptiček je izginil. Mož, ki je dišal po drevju in gobah, je prisluhnil zvočnemu vrinku.

Pred skromno kmečko hišo se je ustavil težek vojaški motocikel. Z njega se je skobacal obilen nemški vojak v čeladi, dežni suknji in ohlapnih hlačah. Poleg brzostrelke mu je z vratu visela debela verižica z ovalno kovinsko ploščico, na kateri je pisalo *Feldgendarmarie*. Zaradi te verižice in ploščice so Nemci sami takim orožnikom

posmehljivo pravili *Kettenhunde*, psi na verigi. Negodnik je naredil korak do ograje, motoristične čelade in očal si ni snel. S tolstimi prsti je segel v usnjeno torbo in izvlekel listič. Sredi slovenskega podežolja je v tujem jeziku vprašal po ta mladem pri hiši.

»*Heil Hitler! Gibt es hier einen bestimmten Florian Ogorelc?*« Pomahal je z rumenkastim kartončkom. »*Einberufungsbefehl. Wo ist Florian?*«¹

Ne da bi si razvezal moder predpasnik in odložil gobe, je suhljat gospodar, oče iskanega, stopil k ograji. Jezno je popravil: »Niht Florijan, Cveto zejn name – ti, hudič grdi!«

Okupatorski orožnik je skomignil z rameni. Brezbrižno je opozoril, da gre za *polizeilich* resno stvar, od tega ponedeljka naprej po celi štajerski deželi potekajo vpoklici v vojsko Tretjega rajha. Zato ga ne ganejo in ne zanimajo igre z imeni, temveč kje je mlado meso, ki bo šlo na fronto.

Srednjerasel mladenič s svetlimi lasmi, po deško počesanimi na čelo, se je potuhnil nedaleč stran, stal je pod nizkimi brajdami. Zbal se je za očeta. Tisti njegov »hudič grdi« je izzival in bil odveč. Sreča, da debeli »ketenhund« ni razumel slovensko.

Iskani je izstopil iz sence: »*Bitte, keine Panik. Ich bin hier.*«²

Približal se je in podpisal kar preko ograje. Vpoklic v nemško vojsko je prevzel mirno, podobno kot pred tremi leti vpoklic v jugoslovansko kraljevsko vojsko.

Švabski motor je odpeljal.

Cvetov oče je naredil tri korake nazaj, ko ga je stisnilo v želodcu. Razpustil je predpasnik, gobe so popadale na rosno travo, od bolečine je počepnil. Stari Ignac Ogorelc je

¹ Heil Hitler! Je tukaj nek Florjan Ogorelc? / Vpoklic. Kje je Florjan?

² Prosim, brez panike. Tukaj sem.

preživel soško fronto kot avstro-ogrski vojak, kot borec 87. cesarsko-kraljevega pešpolka, spopadi z Italijani, klanje na Škabrijelu, mož na moža, potoki krvi. Vedel je, kaj je fronta. Fronte, če jo preživiš, si z duše ne spraskaš.

VODNO KOLO

LANDSER, DEZERTER, PARTIZAN

Kartonček z napisom *Einberufungsbefehl*, ki ga je triindvajsetletni Cveto Ogorelc prejel tistega nesrečnega jutra, ni bil nič drugega kot vstopnica v krvavi ring, kakršnega človeška zgodovina ni pomnila. Nemci so mladega Poljančana strpali v pusto in temačno kasarno na Pruskem, izurili so ga za landserja in izvidnika, mu poskušali vcepiti vero v večvrednost arijske rase ter ga že v jeseni 1942 poslali na vzhodno fronto. Najprej so ga vtaknili v bojno skupino Thorshammer in pognali v protipartizanske akcije okrog ukrajinskega Žitomira, nato so ga premestili v strupeno mrzlo Rusijo: na voroneški Don in v zaključne operacije stalingrajske bitke. Januarja 1943 je prestopil v 304. pehotno divizijo. V Donbasu je opravljal manj naporne naloge, največ je bilo zalednega izvidništva in varovanja dostavnih poti. Po umiku na Dneper je streljal na Sovjete s prve bojne črte. V jugovzhodni Ukrajini je doživel kolaps fronte, Rdeča armada jih je redčila kot zajce na polju.

Ko so ga aprila istega leta kot po čudežu spustili na dopust v Budimpešto, je izkoristil razdejanje, preplah in zmešnjavo, ki so ob ameriškem bombardiranju zajeli madžarsko prestolnico, ter na vrat na nos dezertiral. Florian Ogorelc je hotel poraz Hitlerjeve Nemčije dočakati kot skrivač na slovenski zemlji, s slovanskim imenom Cveto Ogorelc in sploh očiščen kakršnekoli ponemčevalne navlake.

V Sombotelu ga je slovenski duhovnik Rudolf Vodušek preoblekel v duhovnika in mu priskrbel pest ničvredne valute pengő, s katero je plačal nekemu prekmurskemu

kmetu, da ga je pretihotapil na štajersko stran tihe Mure. Dober mesec je tičal v lisičjih luknjah zahodnih Haloz, največ blizu svetega Bolfenka, prijetne cerkvice nedaleč od domačije svojih sorodnikov. Petek so se pisali ti ljudje – topli in sočutni kot srce, molčeči kot kamen. Konec maja je razmišljal, da bi se pridružil Melaherjevim četnikom, ki so delovali proti nemškemu okupatorju in v Podravju uživali precejšen ugled. Naposled je navezal stike s partizansko kurirsko postajo TV 8, njeni aktivisti so mu zaupali, on je zaupal njim. Pomagali so mu priti do Pohorja, kjer se je pridružil Titovim partizanom iz sestava XIV. divizije.

Zaslišanje je prestal v gozdarskem zaselku Kurja vas pod Tremi kralji, z vprašanji so ga mrcvarili celo uro. Sledila je kratka ceremonija s prisego pred političnim komisarjem in dodelitev v 2. bataljon Zidanškove brigade. Na glavo so mu poveznili prstenorjavo triglavko z rdečo zvezdo, trup so mu odeli v temen suknjič iz opreme prostovoljnih gasilcev. V roke so mu potisnili dolginasto belgijsko mavzerico s petnajstimi naboji in oster jugoslovanski bajonet.

Ni trajalo dolgo, da se je izkazal. 9. junija je v napadu na vlak pri Fali deloval kot čelni jurišnik; sam je zajel in razorožil dva nemška policista, ki sta se poskušala rešiti s skokom v reko Dravo. Tretjega, ki mu je pobeg v reko uspel, je z maloprej zaplenjenim šmajserjem ustrelil v hrbet. Gledal je truplo, ki ga je odnašala motna voda. Vajen je bil takih prizorov z rek Don, Donec, Mius, Dneper, Bug.

Novinca so ves prvi mesec skrbno varnostno preverjali. Ker je vstopil v Zidanškovo brigado, toliko bolj, saj si je ta v tistem času komaj opomogla od tako imenovane »pohorske afere«. Zgodilo se je, da so štajerski partizani, v strahu, da gre za ali gestapovske zgagarje ali vrinjence slovenjegoriških četnikov, po različnih enotah usmrtili

več kot petdeset svojih borcev, po šepetajočih ocenah okrog osemdeset. Afera, polna pretiranih sumničenj in neupravičenih likvidacij, je Zidanškovo brigado izmučila bolj kot druge partizanske enote tudi zato, ker je v njej za vohuni in podtaknjenci, resničnimi ali domnevnimi, oprezal razvpiti Puklasti Miha, človek, ki je užival v mučenju in ubijanju.

Svetlolasec iz Poljanc ob Polskavi med zidanškovci ni pognal korenin. Že po mesecu dni so ga poslali na Roglo in dodelili novoustanovljenemu Pohorskemu odredu, ki so ga kasneje preimenovali v Lackov odred. Na Rogli je postal član sabotažne skupine 1. bataljona, dobil je partizansko ime Boris in mimogrede prišel tudi do boljših obuval. Blaženost – žuljave noge je vtaknil v trpežne rudarske gojzarje.

22. septembra 1944 je Lackov odred pri Ožbaltu prečkal reko Dravo. Začelo se je uspešno delovanje slovenskih partizanov na Kozjaku, tudi v gozdovih in vaseh na avstrijski strani meje. Fantje z rdečo zvezdo na kapah so nemško silo dražili vse tja do pobočij Koralp, celo do Deutschlandsberga, za katerega so že pozabili, da se mu je nekoč po slovensko reklo Lonč.

Soborci so tovariša Borisa hitro prepoznali kot izkušenega, prebrisanega, drznega in vztrajnega. Ko je bilo potrebno, zlasti pri likvidacijah domačih izdajalcev, tudi kot neusmiljenega in krutega.

Čeravno se je rad in pogosto udeleževal napornih akcij, Cveto Ogorelc - Boris ni bil ne po telesu ne po duši kakšen silak. Mati narava mu je izkiparila srednje veliko, nevpadljivo postavo. Svetlolasa glava, po deško počesana na čelo, se je za spoznanje preveč tiščala k ramenom, prsni koš ni bil nič kaj napet, po ozkih ramenih je deloval bolj